

Η ιστορία είναι φιλοσοφία μέσω παραδειγμάτων*

Η **Γαληνοτάτη Βενετική Δημοκρατία** υπήρξε ανεξάρτητο κράτος με πρωτεύουσα την πόλη της Βενετίας στην βορειοανατολική Ιταλία. Επιβίωσε για πάνω από χίλια χρόνια, από τα τέλη του 7ου αιώνα ως το έτος 1797. Αποτέλεσε σημαντικό οικονομικό και εμπορικό κέντρο στηριζόμενο στο ισχυρό ναυτικό και τα οχυρά (κάστρα) που εξασφάλιζαν τους ενετικούς εμπορικούς δρόμους στην Ανατολική Μεσόγειο κατά τον ύστερο Μεσαίωνα (14^{ος} & 15^{ος} αιώνες) και την Αναγέννηση (15^{ος} & 16^{ος} αιώνες).

Ενετοκρατία χαρακτηρίζεται η περίοδος κυριαρχίας της Βενετίας στην Ελλάδα που εκκινά το έτος 1204 με την άλωση της Κωνσταντινούπολης στα πλαίσια της Δ' Σταυροφορίας. Έτσι η περίοδος από το 1204 έως το 1566 ή ακόμα 1669 και 1797, ως ακρότατο όριο τερματισμού της Φραγκοκρατίας / Λατινοκρατίας στον ελληνικό χώρο χαρακτηρίζεται από μια ποικιλία δυτικών κυριάρχων που διατηρήθηκε παράλληλα με την Τουρκοκρατία ως το τέλος της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας το 1797 .

Ανάμεσα στις πολλές ανά τους αιώνες κατακτήσεις που υπέστησαν τα Ιόνια νησιά μακροβιότερη όλων υπήρξε αυτή της Βενετοκρατίας (1386-1797) στο πλαίσιο της οποίας συντελέστηκε η πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική ενότητα όλου του επτανησιακού χώρου.

Σε αντίθεση με τις διάφορες περιοχές που κατακτούσαν οι Τούρκοι που γινόντουσαν μονομιάς εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι περιοχές που κατείχαν οι Βενετοί ήταν ένα είδος κτήσεις, με απώτερο σκοπό την εξυπηρέτηση του εμπορίου και την κάλυψη των βασικών αναγκών του μητροπολιτικού κέντρου της θαλασσοκράτειρας Βενετίας.

Η Δημοκρατία της Βενετίας δραστηριοποιείτο στην παραγωγή και το εμπόριο αλατιού, αλατισμένων προϊόντων και άλλων προϊόντων κατά μήκος των εμπορικών δρόμων που δημιουργήθηκαν από το εμπόριο αλατιού. Αρχικά η Βενετία παρήγε το δικό της αλάτι, αλλά τελικά προχώρησε στην αγορά και την παραγωγή αλατιού σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο. Βενετοί έμποροι αγόραζαν και παρήγαν αλάτι από την Αίγυπτο, την Αλγερία, τη χερσόνησο της Κριμαίας, τη Σαρδηνία, την Ίμπιζα, την Κρήτη και την Κύπρο. Η δημιουργία αυτών των εμπορικών δρόμων επέτρεψε επίσης στους Βενετούς εμπόρους να παραλαμβάνουν άλλα πολύτιμα φορτία, όπως ινδικά μπαχαρικά, από αυτά τα λιμάνια για να τα εμπορευθούν.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι ισχυρές οχυρώσεις (παραθαλάσσιες ως επί το πλείστον καστροπολιτείες) ήταν το «κλειδί» για τη τέλεση του διαμετακομιστικού εμπορίου από μέρους της Βενετίας.

Ιστορία για τις Βαρδιόλες και Βίγλες της Κεφαλονιάς

Η στρατιωτική επόπτευση / παρακολούθηση τελούνταν (και) μέσω εκτεταμένου δικτύου φυλακίων / παρατηρητηρίων με την ονομασία «βαρδιόλες».

Η βαρδιόλα είναι ένα μεταλλαγμένο είδος βίγλας που χρησιμοποιήθηκε από τους Ενετούς στα Επτάνησα.

Οι περισσότερες σωζόμενες βίγλες στην Ελλάδα -αλλά όχι όλες- είναι μικροί πύργοι σε δεσπόζουσα θέση με μεγάλο οπτικό πεδίο.

Ετυμολογικά η λέξη **βίγλα** προέρχεται από την μεσαιωνική ελληνική βίγλα < λατινική vigilare, και σημαίνει το σημείο από το οποίο μπορεί κάποιος να παρατηρεί τη γύρω περιοχή / παρατηρητήριο.

Το ύψος τους ήταν συνήθως πάνω από 8 μέτρα και ο ρόλος τους ήταν βέβαια αμυντικός, αλλά πρωτίστως χρησίμευαν σαν παρατηρητήρια για την έγκαιρη ειδοποίηση σε περιπτώσεις εισβολής. Υπό κανονικές συνθήκες, ο αριθμός των πολεμιστών που επάνδρωναν τη βίγλα δεν ήταν πάνω από δύο.

Η συντριπτική πλειοψηφία των βιγλών είναι παράκτιες και χρησιμοποιήθηκαν για την προστασία από τους πειρατές.

Οι βαρδιόλες είναι βίγλες που έχτισαν οι Ενετοί στα Επτάνησα από το τέλος του 16ου έως και τον 18ο αιώνα. Είχαν παρόμοιο ρόλο με τις μεσαιωνικές βίγλες, αλλά με πολύ μικρότερο μέγεθος και ύψος. Η κάτοψή τους ήταν συνήθως τετράγωνη ή πολυγωνική και είχαν πυραμοειδή ή θολωτή στέγη. Οι τοίχοι τους ήταν πιο χοντροί και έφεραν επίχρισμα. Γενικά, η κατασκευή τους ήταν στιβαρή και ανθεκτική για να αντιμετωπιστεί η ισχύς των πυροβόλων όπλων.

Αντίθετα με τις βίγλες, ο χαρακτηρισμός «πύργος» για τις βαρδιόλες είναι υπερβολικός. Πρόκειται απλώς για σκοπιές και οχυρωμένα φυλάκια. Οι βαρδιόλες δεν ήταν πάντα σε περίοπτη θέση, αλλά το δίκτυό τους ήταν πυκνό και υπήρχε μεταξύ τους αλληλοκάλυψη και οπτική επαφή.

Ετυμολογικά η λέξη **βαρδιόλα** προέρχεται μάλλον από το guardia που σημαίνει σκοπιά και ειδικότερα, από παραφθορά της βενετσιάνικης λέξης guardiola που ήταν η ονομασία των φυλακίων των ενετικών κάστρων. Επίσης «βαρδιόλα» ονόμαζαν οι ναυτικοί τη σκοπιά στην κορυφή του καταρτιού των ιστιοφόρων πλοίων (άλλως, «κορακοφωλιά»).

Σήμερα διασώζονται κάποιες βαρδιόλες στην Κεφαλονιά, στη Ζάκυνθο και στα Κύθηρα. Δεν είναι γνωστό αν υπάρχουν βίγλες και οχυρά με το χαρακτηρισμό «βαρδιόλα» σε άλλο μέρος της Ελλάδος εκτός από τα Επτάνησα.

Ειδικά στην Κεφαλονιά, βαρδιόλες σώζονται στα Γριζάτα-Σάμης, στον Αθέρα-Ληξουρίου, στο Αργοστόλι / κτήμα Πινιατώρου, κ.α. Στην Ζάκυνθο, βαρδιόλες σώζονται στην Κυψέλη, στο Τραγάκι στο Μικρό Νησί, στο Ακρωτήρι, στο Αργάσι και στον Άγιο Νικόλαο. Οι περισσότερες μοιάζουν με τις βαρδιόλες στην Κεφαλονιά, αλλά είναι αρκετά νεώτερες. Οι περισσότερες βαρδιόλες στη Ζάκυνθο κατασκευάστηκαν όταν **Προβλεπτής**¹ (Proveditore) στο νησί ήταν ο Claudio Gherardini, για τον οποίο είναι γνωστό ότι υπηρέτησε σε αυτήν τη θέση την περίοδο 1768-1770.

¹ Με το επίσημο όνομα **Προβλεπτής** (ή Προβλέπτης) αποδόθηκε στην ελληνική γλώσσα ο ενετικός τίτλος - αξίωμα του **Proveditore**.

Το αξίωμα αυτό το έφεραν διάφοροι ανώτεροι διοικητικοί υπάλληλοι αξιωματούχοι της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας. Αυτοί διορίζονταν από το "Μεγάλο Συμβούλιο" με διάφορες αρμοδιότητες σε εσωτερικά διοικητικά, δημοτικά και εκκλησιαστικά θέματα, λαμβάνοντας εξ αυτού αντίστοιχες ονομασίες, π.χ. προβλεπτής εμπορίου, νομίσματος, θαλάσσης, κ.λπ. Σημαντικότεροι εξ αυτών ήταν εκείνοι, που ήταν αρμόδιοι για στρατιωτικά θέματα (Proveditori all'Armar), κυρίως για τον στόλο και την επάνδρωσή του, και για τη στρατολόγηση μισθοφόρων στρατιωτών από τους οποίους και εξαρτιόνταν κάθε φορά και ο αριθμός των στρατιωτικών δυνάμεων της Βενετίας.

Το αξίωμα αυτό είχε μεγάλη σημασία ιδιαίτερα την εποχή της ενετοκρατίας όπου προβλεπτές διορίζονταν στις διάφορες κτήσεις ως πολιτικοί και στρατιωτικοί διοικητές. Τέτοιους διοικητές είχαν καθένα από τα Ιόνια νησιά, η Πελοπόννησος αλλά και η Δαλματία (στενή παραλιακή περιοχή της σημερινής Κροατίας). Την εποχή που ο **Φραγκίσκος Μοροζίνης**² επιχειρούσε για τελευταία φορά την άμυνα της Πελοποννήσου και γενικότερα του Αιγαίου, έναντι των βλέψεων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Προβλεπτής Πελοποννήσου ήταν ο Αντώνιος Ζένος.

Σημειώνεται ότι στην ελληνική δημόδη γλώσσα της εποχής εκείνης, παράλληλα του ονόματος Προβλεπτής, σε χρήση ήταν και η ονομασία "Προνοητής" καθώς και "Πρεβεδούρος" κατά παραφθορά του ιταλικού όρου.

² Ο **Φραντσέσκο Μοροζίνι** (Francesco Morosini), (1619-1694) ήταν Δόγης της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας κατά τη διάρκεια του **Πολέμου του Μοριά**³. Είχε προηγηθεί ο Μεγάλος Κρητικός Πόλεμος και η Πολιορκία του Χάνδακα (σημερινό Ηράκλειο) που ολοκληρώθηκε με την Άλωση της Κρήτης από την Οθωμανική Αυτοκρατορία το έτος 1669.

³ Ο **ΣΤ΄ Βενετοτουρκικός Πόλεμος** ή **Πόλεμος του Μοριά** ήταν πόλεμος που διεξήχθη ανάμεσα στους Βενετούς και του Οθωμανούς από το 1684 έως το 1699. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις του πολέμου πραγματοποιήθηκαν στη Δαλματία, στο Αιγαίο αλλά κυρίως στην Πελοπόννησο όπου έλαβε χώρα μεγάλη εκστρατεία των Βενετών. Ο πόλεμος κηρύχθηκε σε περίοδο που οι Οθωμανοί ήταν απασχολημένοι σε πόλεμο εναντίον της Αυστρίας των Αψβούργων. Στο τέλος του πολέμου οι Βενετοί επέκτειναν τα εδάφη τους έναντι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, προσαρτώντας την Πελοπόννησο. Η διάρκεια της Βενετικής κυριαρχίας στην Πελοπόννησο υπήρξε μικρή καθώς το 1715 οι Οθωμανοί ανέκτησαν τα εδάφη τους.

Μια κοινή πετροκαλύβα ή ενετική βαρδιόλα :

Μια τέτοια βαρδιόλα -κατά πάσα πιθανότητα μιας και πληροί σωρεία από τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά- κείται σε αρκετά καλή κατάσταση στον παραθαλάσσιο **Οικισμό της Αγιά Σοφιάς στην ΒΑ Έρισο** στο στενό της Ιθάκης. Συγκεκριμένα βρίσκεται περί τα σαράντα μέτρα από τον αιγιαλό πλησίον ενεργού πηγαδιού με υφάλμυρο νερό που «ανοίχτηκε» στις αρχές της δεκαετίας του 1920 από την οικογένεια Κολαΐτη (Καλαμόρη).

Η συγκεκριμένη ξερολιθική πετροκαλύβα είναι κυκλικής και πυραμοειδούς κατασκευής. Έχει μέγιστο εσωτερικό ύψος δύο μέτρα και πενήντα εκατοστά (2,50 εκ.), εσωτερική διάμετρο στο δάπεδο δύο μέτρα και σαράντα εκατοστά (2,40 εκ.), προς τα πάνω και περί το μέσο ύψος αυτής έχει διάμετρο δύο μέτρα και εβδομήντα πέντε εκατοστά (2,75 εκ.) για να καταλήξει πιο πάνω σε διάμετρο ενός μέτρου και είκοσι εκατοστών (1,20 εκ.). Στην οροφή διαθέτει κυκλική οπή διαμέτρου 0,50 εκ.. Η πόρτα εισόδου έχει διαστάσεις 0,70 εκ. πλάτος και 0,90 εκ. ύψος.

* Θουκυδίδης, Αθηναίος ιστορικός, 460 – 394 π.Χ

Πηγές:

- <https://www.kastra.eu/fndmapgr.php>
- <https://www.ithacanews.gr/glossari-ton-navtikon/>
- https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/search.html?lq=%CE%B2%CE%AF%CE%B3%CE%BB%CE%B1&sin=all
- Πτυχιακή Εργασία «ΒΙΓΛΕΣ - ΒΑΡΔΙΟΛΕΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ», Κρητικός Αργύρης & Μαρούλης Παρασκευάς, ΑΤΕΙ - Πειραιά, 2007
- <https://kefalonias.gr/oi-kserolithikes-kalyves-tis-kefalonias-stin-periochi-tou-tafiou-kaminaraton-palikis-eikones/>